

Η Ορθόδοξη Εκκλησία απέναντι στην κλιματική κρίση

The Orthodox Church Addresses the Climate Crisis

Αποσπάσματα από τα κείμενα του βιβλίου

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ

«Δεν μπορούμε να παραμένουμε ικανοποιημένοι με γενικές δηλώσεις· καλούμαστε να στρέψουμε την προσοχή και τη δράση μας στις γειτονικές μας περιοχές, προκειμένου να αντιμετωπίσουμε τις αιτίες που παράγουν και επιδεινώνουν την κλιματική αλλαγή.

Όσον αφορά στην Ορθόδοξη Εκκλησία, αυτό σημαίνει ότι πρώτα απ' όλα οφείλουμε να τακτοποιήσουμε τα του οίκου μας. Αυτό συνεπάγεται να αναλογιστούμε τον αντίκτυπο της κλιματικής αλλαγής σε περιοχές, στις οποίες ζουν ως επί το πλείστον Ορθόδοξοι χριστιανοί. Επιπλέον, σημαίνει την ανάγκη υιοθέτησης μιας οικονομίας, καθώς και ενεργειακών υποδομών φιλικών προς το περιβάλλον, θέση που απορρέει από τις θεμελιώδεις αρχές της θεολογίας και της παράδοσής μας. Πρέπει επίσης να ληφθεί υπ' όψιν η δυνατότητα εύρεσης βέλτιστων λύσεων – όπως η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία – που φιλοδοξεί να καταστήσει κλιματικά ουδέτερη την Ευρωπαϊκή Ένωση έως το 2050, με κύριο σκοπό τον μετασχηματισμό και την καθοδήγηση των κοινωνιών μας προς ένα πιο βιώσιμο μέλλον, ούτως ώστε να κληροδοτήσουμε στις επόμενες γενιές έναν καθαρότερο, ασφαλέστερο και πιο δίκαιο κόσμο».

ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΚΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ (†)

«Η Ορθόδοξη Εκκλησία ως Σώμα Χριστού διαδραματίζει έναν κρίσιμο ρόλο όσον αφορά στη στάση του κόσμου απέναντι στην κλιματική και οικολογική κρίση. Ως Ορθόδοξοι εκφράζουμε ένα σαφές μήνυμα για την υπεύθυνη διαχείριση του κλίματος, εστιάζοντας κυρίως στη Βαλκανική Χερσόνησο και στη Μεσόγειο, περιοχές, οι οποίες αντιμετωπίζουν αυξανόμενες προκλήσεις που προκύπτουν και επιδεινώνονται από την κλιματική αλλαγή και την ευρύτερη περιβαλλοντική κρίση.

Η πραγματικότητα ολόκληρης της δημιουργίας (του Κόσμου) ως Οίκου (όλων μας), υφίσταται αποκλειστικά και μόνο από το Σώμα του Χριστού, την Εκκλησία του Χριστού, στην οποία εμπεριέχεται ο Ουρανός και η Γη, η ιστορία και τα Έσχατα. Αυτή βρίσκεται υψηλότερα από τον κόσμο περιλαμβάνοντας τον, διότι “υπερβαίνει τους Ουρανούς”. Εντός της Εκκλησίας δεν συμπεριλαμβάνεται μόνο το σύμπαν και ο ορατός κόσμος, αλλά και ο αόρατος, “όλοι οι αιώνες”, “η ζωή, η αθανασία, η αιωνιότητα και η Θεανθρωπία.” Καθόσον η πλήρης χάριτος και ασκητικού πνεύματος Θεογνωσία αποτελεί την πηγή της ανθρωπίνης γνώσης και αυτογνωσίας (ανθρωπολογία) καθώς και τη γνώση για τον κόσμο (κοσμολογία, οικολογία).

LAURENCE TUBIANA

Διευθύνουσα Σύμβουλος του Ευρωπαϊκού Οργανισμού για το κλίμα

«Είμαστε μάρτυρες μιας κλιματικής κρίσης που προκαλείται από τον άνθρωπο, καθώς και από το 6ο κύμα εξαφάνισης – το οποίο δεν απέχει πολύ μακριά, ούτε χρονικά ούτε τοπικά. Όλα τα μέρη του κόσμου, συμπεριλαμβανομένων των Βαλκανίων, θα υποφέρουν λόγω των παραπάνω. Οι νεότερες γενιές που γνωρίζουν τις δυσοίωνες προοπτικές του μέλλοντος ήδη αφυπνίζονται και απαιτούν δράση. Κατά τη διάρκεια του περασμένου αιώνα η ανθρώπινη ανάπτυξη μας εξασφάλισε πρωτοφανείς δυνατότητες που δεν υπήρχαν ποτέ έως τότε στην ανθρώπινη ιστορία. Αυτές οι δυνάμεις άσκησαν επίδραση στην αλλαγή της θερμοκρασίας και στην αύξηση στάθμης της θάλασσας, γεγονότα που μας επηρεάζουν όλους.

Νέες ηθικές αρχές πρέπει να καθοδηγήσουν, τόσο την συνέχιση της ανθρώπινης δραστηριότητας όσο και την οικονομική ανάπτυξη, καθώς και τα μέτρα που θα υιοθετήσουμε για να προσαρμοστούμε στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Λαμβάνοντας υπ' όψιν το μέγεθος και το καινοφανές της κλιματικής κρίσης, καθίσταται αναγκαίο να προστρέξουμε στους κανόνες της παραδοσιακής ηθικής και των αξιών, ούτως ώστε να τις χρησιμοποιήσουμε και να τις εφαρμόσουμε στις παρούσες ειδικές περιστάσεις. Γι' αυτό τον λόγο πρέπει να διερευνήσουμε τις θεμελιώδεις αξίες των κοινωνιών μας, πολλές εκ των οποίων, ειδικά στην περιοχή των Βαλκανίων, έχουν διαμορφωθεί σε μεγάλο βαθμό υπό την καθοδήγηση της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Από την άποψη αυτή, η Ορθόδοξη Εκκλησία, δύναται σαφώς να συμβάλει στην αλλαγή των ηθικών πρακτικών, καθώς και να διαμορφώσει ένα νέο όραμα για τους λαούς των Βαλκανίων: έναν τρόπο ζωής πιο φιλικό προς τον άνθρωπο και το περιβάλλον. Αναμφίβολα, αυτό το βιβλίο είναι μια σημαντική συμβολή σ' αυτήν την διαδικασία».

MARCO LABERTINI

Γενικός Διευθυντής του WWF INTERNATIONAL

«Η ζωή και η υγεία των ανθρώπινων κοινωνιών είναι συνυφασμένη με την υγεία του πλανήτη μας. Παραφράζοντας το γνωστό ρητό θα έλεγα ότι “κάθε κείμενο υπόκειται σ' ένα πλαίσιο.” Ακριβώς αυτό που πλαισιώνει την ανθρωπότητα είναι ο πλανήτης μας και τίποτε άλλο. Δίχως πλαίσιο, ουδείς δύναται να κατανοήσει το αληθινό νόημα του κειμένου. Χωρίς πλανήτη, η ζωή παύει να υπάρχει. Καθώς η ανθρωπότητα αντιμετωπίζει σήμερα την άνευ προηγουμένου κρίση της πανδημίας του COVID-19, όλο και περισσότερο συνειδητοποιούμε τις εκτεταμένες επιπτώσεις και τον ανησυχητικό αντίκτυπο των οικονομικών και του τρόπου ζωής μας που φέρνουν τον πλανήτη στα όρια της βιωσιμότητάς του, ενώ παράλληλα, η κλιματική κρίση αναγνωρίζεται ευρέως ως ένα από τα πιο καθοριστικά ζητήματα της εποχής μας.

Καθώς διάφορες κοινότητες ανά τον κόσμο προσαρμόζονται στην πραγματικότητα της επιταχυνόμενης κλιματικής κρίσης, είναι σημαντικό οι ηγέτες της Εκκλησίας να υποστηρίξουν την ομαλή και συνολική μετάβαση από την εξάρτηση σε υψηλά αποθέματα άνθρακα προς βιώσιμες οικονομίες μηδενικών εκπομπών άνθρακα. Η εγκατάλειψη των ορυκτών καυσίμων όχι μόνο θα οδηγήσει στη διαμόρφωση ενός υγιέστερου και καλύτερου μέλλοντος για όλους τους ανθρώπους εντός των φυσικών ορίων του πλανήτη, του οικοσυστήματος και του κλίματος μας, αλλά παράλληλα αποτελεί μια κοινή ευθύνη, την οποία είναι αναγκαίο να ενθαρρύνουν ενωμένοι οι παγκόσμιοι πολιτικοί και πνευματικοί ηγέτες, αφήνοντας κατά μέρος πολιτικές, εθνικές και θρησκευτικές διαφορές».

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ (ΖΗΖΙΟΥΛΑΣ)

Η Εκκλησία τόσο μέσω του κηρύγματός της όσο και με τη διδασκαλία της, αλλά πάνω απ' όλα, με την ίδια την ύπαρξη της, δεν μπορεί παρά να εκφράζει την ανησυχία της και να διαμαρτύρεται όταν παρατηρεί την καταστροφή του φυσικού μας περιβάλλοντος εξαιτίας της ανθρώπινης απληστίας και παρέμβασης. Φυσικά η Εκκλησία δεν διαθέτει τη νομική ισχύ να επιβάλλει στους ανθρώπους τον σεβασμό για το φυσικό μας περιβάλλον. Μολαταύτα δύναται να ασκήσει την επιρροή της στην κοινωνία και στα αρμόδια θεσμικά όργανα, ξεκινώντας από τα μέλη της και τους πιστούς, ούτως ώστε να παράσχει την αρωγή της στο έργο πρόληψης και αποτροπής δράσεων που βλάπτουν το περιβάλλον.

Θα ήθελα να τονίσω ότι χρειαζόμαστε ένα περιβαλλοντικό ήθος και ότι το ήθος είναι κάτι διαφορετικό από την ηθική. Η ηθική βασίζεται σε κανόνες που θέτουν οι άνθρωποι στη συμπεριφορά τους συμφώνως με τη λογική. Γι' αυτό και η ηθική απευθύνεται στην ανθρώπινη λογική. Παρόλα αυτά η σχέση μας με το φυσικό περιβάλλον δεν διαμορφώνεται με την ωρίμανση της λογικής, αλλά διαπλάθεται από τη στιγμή που γεννιόμαστε. Από μικρά παιδιά αποκτούμε συνήθειες που καλλιεργούνται στην οικογένεια, στο σχολείο κ.λπ. Αυτές οι συνήθειες αποτελούν τρόπους σχέσης και συμπεριφοράς, στους οποίους εθιζόμαστε δίχως να τους κρίνουμε λογικά. Γι' αυτό, απ' αυτή την εποχή και έπειτα, η σωστή μας σχέση με τη φύση πρέπει να διαμορφωθεί εκ νέου, πρέπει να μάθουμε να την αγαπάμε, να την φροντίζουμε και να τη σεβόμαστε.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΣ ΚΑΙ ΑΛΜΥΡΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΣ (ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ)

«Η κλιματική αλλαγή δεν αποτελεί μια πραγματικότητα που απειλεί ένα κομμάτι γης μακριά από το σπίτι μας. Πρόκειται για μια πραγματικότητα που θέτει σε κίνδυνο τις πόλεις και τα χωριά μας εδώ και σε ολόκληρη την Ελλάδα. Αρκεί να αναφερθούμε στις πρωτοφανείς καταστροφές που σημειώθηκαν στην περιοχή της Αττικής τα τελευταία έτη (πλημμύρες στη Μάνδρα, πυρκαγιές στο Μάτι και στην Κινέτα), οι οποίες προκάλεσαν τον θάνατο πολλών ανθρώπων (πάνω από 100) σε μόνο λίγες ώρες. Επιπλέον, τα ασυνήθιστα καιρικά φαινόμενα αποτελούν πλέον τον κανόνα και όχι την εξαίρεση, (κατά τη διάρκεια του χειμώνα ή του καλοκαιριού, αν κάποιος μπορεί ακόμα να διακρίνει τις διαφορές μεταξύ των εποχών του χρόνου), όπως μεγάλες χρονικοί περίοδοι με υψηλή θερμοκρασία, χειμερινές καταιγίδες, δασικές πυρκαγιές και πλημμύρες, καταστάσεις πρωτόγνωρες που δεν λάμβαναν χώρα μόλις μια δεκαετία πριν. Αυτά τα ασυνήθιστα καιρικά φαινόμενα προκαλούν τεράστια προβλήματα στο τοπικό περιβάλλον, το κλίμα και την οικονομία. Αναμφίβολα η κλιματική αλλαγή ως γέννημα-θρέμμα της παγκοσμιοποίησης προκαλεί και ασκεί έντονη επίδραση με ποικίλους τρόπους σ' ολόκληρο τον πλανήτη, γι' αυτό είναι ανάγκη η λήψη μέτρων, ούτως ώστε να μειωθούν οι συνέπειές της.

Βασισμένος στην πλούσια παράδοση της πίστης και του ορθόδοξου βιώματος, είμαι πεπεισμένος ότι απαιτείται ένα εναλλακτικό ανθρωπολογικό πρότυπο. Με άλλα λόγια έχουμε ανάγκη ένα νέο ήθος, έναν νέο τρόπο ύπαρξης, διαφορετικό από τον κυρίαρχο τρόπο ζωής, ο οποίος δίνει προτεραιότητα στην κατανάλωση και στον ατομικό ευδαιμονισμό, ως βασικό καθήκον του ναρκισσιστικού Εγώ μας οδηγώντας στην καταπάτηση κάθε έννοιας αλληλεγγύης και ευθύνης για τον πλησίον και όλα τα ζωντανά όντα της φύσης. Αυτό που χρειάζεται δεν είναι απλώς ένα νέο πολιτικό πρόγραμμα, το οποίο θα αποπειράται να εντοπίσει την ισορροπία μεταξύ επιτευξιμων στόχων και την αποφυγή των κινδύνων χάριν της πολιτικής ορθότητας, αλλά ένα ήθος που θα λαμβάνει σοβαρά υπ' όψιν την ανάγκη των ανθρώπων όντων να κοιτάξουν βαθιά στην καρδιά τους, αναζητώντας το πραγματικό νόημα ολόκληρου του κόσμου».

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΣΕΡΒΙΩΝ ΚΑΙ ΚΟΖΑΝΗΣ ΠΑΥΛΟΣ (ΠΑΠΑΛΕΞΙΟΥ)

«Όντας ποιμένας με τη χάρη του Θεού μιας επισκοπής που έχει ιδιαίτερα επιβαρυνθεί οικολογικά, βρίσκομαι ενώπιον ενός έντονου προβληματισμού, μερικές φορές ακόμη και μιας αντίφασης, μεταξύ της Ορθόδοξης θεολογίας της δημιουργίας και των περιβαλλοντικών προβλημάτων που έχει προκαλέσει η υπάρχουσα πραγματικότητα. Ειδικότερα, η επισκοπή μας αποτελεί την περιοχή, στην οποία εδράζεται η πιο σημαντική πηγή παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας της χώρας και γι' αυτό τον λόγο, εδώ και δεκαετίες, αντιμετωπίζει έντονα περιβαλλοντικά προβλήματα, τα οποία όμως σχετίζονται άμεσα με την οικονομική ανάπτυξη που υπάρχει καθ' όλη αυτή τη περίοδο λόγω της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και των θέσεων εργασίας που είναι διαθέσιμες και συμβάλουν στην ανάπτυξη της επαρχίας μας. [...]

Ωστόσο, η ανακοίνωση του παύσης λειτουργίας του εργοστασίου παραγωγής ηλεκτρισμού με τη χρήση λιγνίτη, προκάλεσε όπως αναμενόταν έντονες αντιδράσεις στην τοπική κοινότητα, λόγω των προφανών κοινωνικοοικονομικών συνεπειών. Ο στόχος “έως το 2023 να αποσυρθεί η ολόκληρη ολότητα όλων των εν λειτουργία σήμερα λιγνιτικών μονάδων και η αποσύνδεσή τους από το εγχώριο σύστημα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας έως το 2028”, προαναγγέλλει μια περίοδο γενικής ύφεσης, υψηλών ποσοστών ανεργίας και σημαντικών κοινωνικών προβλημάτων στην περιοχή μας. Συνεπώς, ο φόβος για το αύριο και οι αντιδράσεις της κοινωνίας είναι απολύτως δικαιολογημένες.

Ασφαλώς, πρέπει να εντείνουμε τις προσπάθειες προς αυτήν την κατεύθυνση ενόψει της αναμενόμενης κλιμάκωσης των δυσχερειών στην περιοχή μας, αλλά ταυτόχρονα, χρειαζόμαστε να είμαστε έτοιμοι ούτως ώστε να αντιμετωπίσουμε τα ενδεχόμενα ψυχικά, πνευματικά και οικογενειακά προβλήματα, τα οποία συνήθως προκύπτουν, λόγω των ποικίλων κοινωνικών, επαγγελματικών και οικονομικών δυσχερειών. Επιπλέον, η βασική προτεραιότητα του ποιμένα της Εκκλησίας είναι – και θα πρέπει να είναι – η πληροφόρηση και η παιδαγωγία των ιερέων, ούτως ώστε να αντιλαμβανόμαστε την αξία της δημιουργίας, που είναι δώρο του Τριαδικού Θεού, καθώς και τη φροντίδα της, ως συνεισφορά στην πνευματική ολοκλήρωση του ανθρώπου και αναφορά προς τον Δημιουργό».

ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΠΟΖΑΡΕΒΑΤΣ ΚΑΙ ΜΠΡΑΝΙΤΣΕΒΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΣ (ΜΙΝΤΙΤΣ)

«Οι συνέπειες της ρύπανσης και της καταστροφής του περιβάλλοντος είναι ορατές όχι μόνο στη φύση με τη μορφή των κλιματικών αλλαγών, αλλά και μέσω των μεγάλων φυσικών καταστροφών, καθώς και στην επίδραση που ασκεί στην υπόσταση του ανθρώπινου όντος. Ως παράδειγμα θα αναφέρουμε την κατάσταση στον τόπο μας. Στην περιοχή της επισκοπής μας υφίστανται δύο συγκεκριμένες πηγές ρυπαντικών ουσιών. Η μία πρόκειται για το εργοστάσιο παραγωγής και επεξεργασίας σιδήρου και χάλυβα στη πόλη Σμεντέρεβο, με πληθυσμό 150.000 κατοίκων, ενώ η δεύτερη είναι ο θερμοηλεκτρικός σταθμός παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας Κόστολατς-Ντρέμνο που απέχει είκοσι χιλιόμετρα. Οι εκπομπές ατμοσφαιρικών ρύπων (που σε ημέρες υγρασίας και χαμηλής ατμοσφαιρικής πίεσης παραμένουν κοντά στο επίπεδο του εδάφους) και αποβλήτων, δεν αποτελούν μόνο μεγάλη απειλή για το περιβάλλον και τις ανθρώπινες ζωές, αλλά επηρεάζουν άμεσα και το κλίμα της περιοχής. Τις τελευταίες δυο δεκαετίες μάλιστα δεν σημειώθηκε χιονόπτωση κατά την χειμερινή περίοδο (κάτι που δεν συνέβαινε προηγουμένως), ενώ οι κατολισθήσεις είναι πλέον τόσο ξαφνικές και συχνές, αν και δεν έπρεπε να υφίστανται, με αποτέλεσμα να προκαλούν πλημμύρες μεγάλης κλίμακας. Έχουν παρατηρηθεί επίσης θυελλώδεις άνεμοι τέτοιας ισχύος που ακόμη και οι γηραιότεροι κάτοικοι αδυνατούν να θυμηθούν παρόμοια συμβάντα κατά το παρελθόν στην περιοχή. Πιθανότατα αυτά τα γεγονότα αφύπνισαν τον πληθυσμό, ο οποίος αντιλήφθηκε ότι κάτι σοβαρό συμβαίνει με το περιβάλλον μας και γι' αυτό το λόγο τα τελευταία χρόνια αντιδρούν τόσο έντονα στην κατασκευή των λεγόμενων μίνι υδροηλεκτρικών σταθμών στα γειτονικά

ποτάμια. Το ίδιο ισχύει και σε άλλες περιοχές της Σερβίας, όπου ενώσεις προστασίας του περιβάλλοντος κάνουν όλο και περισσότερο αισθητή την παρουσία τους. Μάλιστα συνεργαζόμαστε στενά με μερικές από αυτές, ειδικά στον τομέα της εκπαίδευσης όσον δυνατόν μεγαλύτερου τμήματος του πληθυσμού, με σκοπό την προστασία και την αποκατάσταση του απειλούμενου περιβάλλοντος».

ΘΕΟΔΟΤΑ ΝΑΝΤΣΟΥ

Διευθύντρια Περιβαλλοντικής Πολιτικής του WWF Ελλάδας

«Η περιβαλλοντική ηθική δεν αποτελεί ένα νέο τομέα της Ορθόδοξης Χριστιανικής διδασκαλίας. Η φροντίδα για τον κόσμο, ο οποίος κατανοείται ως δημιουργία του Θεού, έχει βαθιές ρίζες στην πατερική, λειτουργική και ασκητική παράδοση της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας. Ηθική και θεολογία, ωστόσο, δεν εφαρμόζονται πάντα στην πράξη. Τώρα που η ανθρωπότητα βιώνει τις κατακλυσμιαίες επιπτώσεις της κλιματικής κρίσης και τις τεράστιες συνέπειες της απώλειας των φυσικών μας οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας, ο ρόλος της Εκκλησίας καθίσταται απολύτως απαραίτητος ούτως ώστε να βοηθήσει στην αποκατάσταση μιας αρμονικής σχέσης με το περιβάλλον, η οποία θα συνεχιστεί και στο μέλλον.

Η Εκκλησία καλείται να διαδραματίσει ρόλο υψίστης σημασίας, ιδιαίτερα, σε κοινότητες που ζουν σε συνθήκες φτώχειας και υποφέρουν από τις επιπτώσεις της κακής ποιότητας του αέρα και της ρύπανσης, όπως οι περιοχές με κοιτάσματα άνθρακα στα Βαλκάνια. Η φροντίδα γι' αυτά τα άτομα και τις οικογένειές τους που υποφέρουν, καθώς και η δυνατότητα της Εκκλησίας να καταστεί η φωνή αυτών των ανθρώπων για μια δίκαιη μετάβαση σε ένα μέλλον καθαρής ενέργειας, λύσεων φιλικών προς το περιβάλλον και την ανάπτυξη δραστηρίων τοπικών οικονομιών, όπου κανένας δεν στερείται, μπορεί να αλλάξει άρδην την κατάσταση.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΣΠΡΟΥΛΗΣ

Αναπληρωτής Διευθυντής της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών Βόλου

Η πραγματική πρόκληση που βρίσκεται στον πυρήνα της παρούσας οικολογικής κρίσης είναι ο τρόπος με τον οποίο απαντά κανείς στο ακόλουθο βασικό ερώτημα: «Ποιος είμαι;» Η κλιματική κρίση μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο μέσω μιας νέας κατανόησης του ανθρώπου. Μια αυτάρκης και αυτοαναφορική αντίληψη για το ανθρώπινο ον, που το οδηγεί να μην σχετίζεται με το περιβάλλον του ούτως ώστε να συμβιώνει με αυτό, έχει ως αποτέλεσμα την διχοτόμηση ανθρώπου και κόσμου. Αντιθέτως, εάν το ανθρώπινο ον ορίζεται σύμφωνα με τους όρους της σχέσης, στην οποία η αναφορά, ή καλύτερα, ή σχέση με το Εσύ και το Αυτό, κατέχει κεντρικό ρόλο, τότε καθίσταται ευκολότερο να συνειδητοποιήσουμε τη στενή (οντολογική) εξάρτηση του ανθρώπου από τον «άλλον» (άνθρωποι, φύση, Θεός).

Σήμερα δεν αρκεί ο άνθρωπος απλά να συντηρήσει, ως υπεύθυνος διαχειριστής ή οικονόμος το περιβάλλον. Η κλιματική αλλαγή θέτει ριζικά σε κίνδυνο την ίδια την ύπαρξη του κόσμου. Ο άνθρωπος καλείται να δράσει ως ιερέας της δημιουργίας, ως άνθρωπος ευχαριστιακός ούτως ώστε να συνεισφέρει στην εσχατολογική αφθαρσία της δημιουργίας του Θεού. Στα Έσχατα θα πρέπει να προσφέρουμε το πολύτιμο δώρο που ο Θεός μας προσέφερε, όχι έναν μολυσμένο και κατεστραμμένο πλανήτη, αλλά τα Τίμια Δώρα της Ευχαριστίας του Σώματος του Χριστού για να ζήσουμε αιώνια. Ενώ «η οικολογία...είναι ζήτημα του είναι μας», η προσφορά της δημιουργίας μέσω της ανθρωπότητας στο Θεό αποτελεί ζήτημα του «εὖ εἶναι».

SVETOSLAV RIBOLOV

Επίκουρος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο της Σόφιας «Αγ. Κλήμης της Αχρίδας».

«Αναντίρρητα, η Βουλγαρική Ορθόδοξη Εκκλησία χρειάζεται να αναλάβει περισσότερη δράση εντός της βουλγαρικής κοινωνίας αναφορικά με τις νέες προκλήσεις της τρίτης δεκαετίας του 21ου αιώνα. Καθήκον της βουλγαρικής Ιεραρχίας είναι να ενεργοποιήσει την ιεραποστολική της δράση σε περιοχές που αντιμετωπίζουν περιβαλλοντικά προβλήματα. Για παράδειγμα, σύμφωνα με την Πράσινη Συμφωνία της ΕΕ, πρέπει να παύσει η λειτουργία των σταθμών παραγωγής ενέργειας με άνθρακα έως το 2030. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα ένα μεγάλο ποσοστό των κατοίκων της περιοχής της Βόρειας Θράκης στη Βουλγαρία να μείνει άνεργο. Τα τελευταία χρόνια επίσης, έκανε την εμφάνισή του ένα νέο ζήτημα με τις μονάδες αποτέφρωσης απορριμμάτων σε πόλεις όπως η Σόφια, το Ρούσε και το Πέρνικ και την ακόλουθη αυξημένη ρύπανση, ιδιαίτερα κατά την περίοδο του χειμώνα. Ειδικότερα στη Σόφια παρατηρείται επιδείνωση της υγείας των πολιτών τα τελευταία δύο χρόνια. Διάφορες ΜΚΟ έχουν ξεκινήσει ανεξάρτητες έρευνες λόγω της αδράνειας των κρατικών φορέων, γεγονός που τονίζει τις υφιστάμενες σκοτεινές σχέσεις ορισμένων κρατικών παραγόντων με τους ιδιοκτήτες των προαναφερθέντων επιχειρήσεων. Επιπροσθέτως, φαίνεται ότι ένα μεγάλο μέρος των απορριμμάτων προέρχεται από εργοστάσια της Ιταλίας. Οι πρόσφατες διαδηλώσεις στη Σόφια και σε άλλες μεγάλες πόλεις της Βουλγαρίας σχετίζονται με το εν λόγω θέμα, καθώς διαδίδεται στην κοινωνία της Βουλγαρίας ότι τα εργοστάσια αποτέφρωσης απορριμμάτων συνεργάζονται με εταιρείες που διαχειρίζονται παράγοντες του ιταλικού υποκόσμου. Δυστυχώς, η ηγεσία της Βουλγαρικής Ορθόδοξης Εκκλησίας τηρεί σιγή ιχθύος σχετικά με αυτό το πρόβλημα, ίσως λόγω των στενών σχέσεων μεταξύ μερικών επισκόπων και του πρωθυπουργού Μπόικο Μπορίσοφ».

ΘΥΜΙΟΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ

Αρχιτέκτων, Επίτιμος Πρόεδρος WWF Ελλάδας

«Στις μέρες μας, η κλιματική αλλαγή αποδεικνύεται ότι αποτελεί την κύρια απειλή για την ανθρωπότητα. Παρά τις μακρές επίσημες συζητήσεις σε διεθνή κλίμακα, καθώς και τις επιστημονικές αντιπαραθέσεις, οι επιπτώσεις της είναι προφανείς, σαφώς τεκμηριωμένες και δεν τίθενται υπό αμφισβήτηση. Το λιώσιμο των πάγων συνεχίζεται με γοργούς ρυθμούς οδηγώντας σε άνοδο τη στάθμη της θάλασσας και ανοίγοντας νέους θαλάσσιους δρόμους σε παρθένες περιοχές του πλανήτη μας. Τα ασυνήθιστα κλιματικά φαινόμενα είναι συχνότερα, προκαλώντας ανθρώπινες απώλειες και σοβαρές οικονομικές ζημιές. Οι ωκεανοί θερμαίνονται, απειλώντας βιότοπους, ζωικά και φυτικά είδη, καθώς και την ύπαρξη ζωής γενικότερα. Η επιβίωση ορισμένων προστατευμένων ειδών της φύσης έχει καταστεί επισφαλής. Τα ποσοστά αποψίλωσης των δασών αυξάνονται, καθώς η διαθεσιμότητα πόσιμου νερού μειώνεται σε πολλά μέρη του κόσμου, με συνέπεια την ερημοποίηση και τον λιμό, δύο από τα ισχυρότερα κίνητρα που οδηγούν στη μετανάστευση.

Παρά τα ξεκάθαρα σημάδια, η ανταπόκριση της διεθνούς κοινότητας ήταν έως τώρα αργή και ασυντόνιστη λόγω της δράσης ισχυρών οικονομικών λόμπι και αρνητικών πολιτικών ορισμένων μεγάλων χωρών, οι οποίες κατά την παρούσα περίοδο ηγούνται από τις Ηνωμένες Πολιτείες και όχι μόνο. Σε παγκόσμιο επίπεδο τα πάντα κινούνται με ρυθμούς χελώνας. Το ατυχές αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης ήταν η αδυναμία να ελεγχθεί η αύξηση της θερμοκρασίας σε μέτρια επίπεδα, ενώ η αβεβαιότητα παραμένει. Οι μεγάλες θρησκείες του κόσμου και οι χριστιανικές εκκλησίες έχουν διαδραματίσει περιθωριακό ρόλο στις συζητήσεις, αν και η κλιματική αλλαγή μεταβάλλει μια θεμελιώδη παράμετρο της Δημι-

ουργίας που σχετίζεται με τη διατήρηση του περιβάλλοντος και παράλληλα απειλεί την ευημερία και την βιωσιμότητα των ειδών, συμπεριλαμβανομένου και του ανθρώπινου είδους».

ZVEZDAN KALMAR

Κέντρο Οικολογίας και Βιώσιμης Ανάπτυξης, Σερβία.

«Οι χριστιανοί δεν κατακρίνουν (και υπό αυτή την έννοια η περιγραφή της παγκόσμιας κατάστασης σε αυτό το κείμενο δεν αποτελεί κατάκριση), αλλά ταυτόχρονα ο Θεός μας προτρέπει να κρίνουμε και μάλιστα να κρίνουμε δίκαια: “Μην κρίνετε επιφανειακά, αλλά να κρίνετε με τα σωστά κριτήρια”, το οποίο σημαίνει ότι ενώ κάνουμε ό,τι μπορούμε για να αλλάξουμε τον εαυτό μας μέσω της δύναμης του Πνεύματος, καθαρίζοντας τον από τα πάθη μας, χρειάζεται επίσης να είμαστε σταθεροί και να λέμε τα πράγματα με το όνομά τους. Αυτό σημαίνει επίσης ότι πρέπει να υπερασπιστούμε όσους έχουν ανάγκη, να αγωνιστούμε για όσους υποφέρουν από την αδικία, από την ρύπανση και άλλες καταστροφικές πρακτικές των βιομηχανιών και όχι μόνο. Θα πρέπει να σταθούμε στο πλευρό όλων αυτών όχι μόνο ενάντια σε συγκεκριμένα άτομα, αλλά και ενάντια του κράτους, εάν ενεργεί με καταστροφικό τρόπο. Φυσικά, η δράση μας δεν πρέπει να χαρακτηρίζεται από μίσος ή αναθεματισμούς, αλλά από την Αγάπη του Χριστού, αφού ο κάθε αμαρτωλός έχει ανάγκη από σωτηρία. Δεν είμαστε καλύτεροι από τους άλλους, γι’ αυτό όταν ενεργούμε πρέπει να είμαστε πλήρως αφοσιωμένοι στην καθοδήγησή της βοήθειας και της σοφίας του Θεού, αλλά και να αναλογιζόμαστε τη βραχύβια πορεία μας σ’ αυτή τη γη ως παιδιά του Θεού.

Θα πρέπει να υπάρξει μηδενική ανοχή έναντι όλων των οικονομικών, τεχνολογικών, νομικών και θεσμικών χειρισμών που προκαλούν τη ρύπανση, την καταστροφή της “φύσης” και την αποφυγή χρηματοοικονομικών και άλλων υποχρεώσεων (κανόνων) που οδηγούν κατ’ αυτόν τον τρόπο σε μια κατάσταση όπου πάντα οι θετικές δράσεις αντιμετωπίζουν συνεχή έλλειψη πόρων.

Πατήρ ΙΩΑΝΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΔΗΣ

Μαθηματικός, Ιερέας, Ιερός Ναός Αγίου Σπυρίδωνα, Οινόφυτα

«Το οικολογικό πρόβλημα αποτελεί το σοβαρότερο ζήτημα που αντιμετωπίζει σήμερα η ανθρωπότητα. Πρόκειται για το βασικό πρόβλημα της ζωής μας, καθώς σχετίζεται με τον πυρήνα της: τον τρόπο με τον οποίο διαχειριζόμαστε τον ιερό κόσμο, του οποίου είμαστε και εμείς εξαρτώμενα μέλη. Σήμερα τα παραδοσιακά ηθικά κριτήρια αναφορικά με τις ανθρώπινες δράσεις χάνουν τη σημασία και το νόημα τους ενόψει του σπουδαιότερου κριτηρίου που σχετίζεται με το περιβάλλον. Η δυναμική της υποβάθμισης του χαρακτηρίζεται από εκθετικό ρυθμό. Σήμερα μια θρησκεία, μια εκκλησία, μια θεολογία που δεν αντιλαμβάνεται τη σοβαρότητα του οικολογικού προβλήματος δεν έχει λόγο ύπαρξης.

Μα πρόσφατη έκθεση του ΟΗΕ (“Το ανθρώπινο κόστος των καταστροφών: Επισκόπηση των τελευταίων 20 ετών”) αναφέρει ότι ο πλανήτης μας καθίσταται μια αφιλόξενη κόλαση για εκατομμύρια ανθρώπους εξαιτίας των φυσικών καταστροφών που προκαλούνται από την ανθρωπογενή κλιματική αλλαγή. Πράγματι, σήμερα οι φλόγες της κόλασης βρίσκονται εκεί που τα ορυκτά καύσιμα καίγονται και εντείνουν την άνοδο της μέσης παγκόσμιας θερμοκρασίας. Εντοπίζουμε τον Άδη της ρύπανσης σε μη ελεγχόμενες χωματερές, όπου πετάμε απερίσκεπτα τα απόβλητα της έξαλλης καταναλωτικής μας μανίας. Ο ίδιος ο διάβολος είναι αυτός που ψιθυρίζει στο αυτί μας, όχι μόνο να ψεκάσουμε με χημικά λιπάσματα τα αγροκτήματά μας, αλλά να αγοράζουμε τις τροφές μας για τη νηστεία στα σούπερ μάρκετ συσκευασμένες σε πλαστικό μιας χρήσης. Ο διάβολος χαίρεται με τον ανθρώπινο πόνο που κορυφώνεται

με τις ασθένειες και τη φτώχεια λόγω της ρύπανσης, καθώς και με την υποβάθμιση και την καταστροφή των φυσικών πόρων.

Η κατάσταση αυτή ενέχει και το γεγονός του ελλείμματος κοινωνικής δικαιοσύνης. Παρόλο που οι συνέπειες των παραπάνω επηρεάζουν όλους εμάς, κυρίως όμως επηρεάζουν τους οικονομικά ασθενέστερους. Είναι προφανές ότι ο χριστιανός παύει να είναι χριστιανός εάν παραμένει παθητικός παρατηρητής ή ακόμα και συνεργός στα δεινά που προκαλούνται λόγω της περιβαλλοντικής κρίσης. Αντιθέτως, οφείλει να εντοπίσει και να πολεμήσει κάθε κακό που απειλεί να κυριαρχήσει στον κόσμο.